ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO

Miten turvallisuutta uhkaavia tekijöitä kartoitetaan lapsen kanssa? Miten lapsen kanssa keskustellaan turvallisuudesta tai turvan kokemuksesta?

Roosa Tenhunen, Turun Ensi- ja turvakoti ry & Tapaamispaikka Tenavatupa

Heli Isotalus, VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry

Lapsen oikeudet lähtökohtana

- Haastavissa erotilanteissa korostuu lapsen turvallisuuden huomioiminen.
- Fokus lapsen ja vanhemman turvallisessa suhteessa ja nykyhetkessä ->
- Tuetaan vanhempaa olemaan turvallinen vanhempi lapselleen.
- Lapsella on oikeus saada tietoa omista oikeuksistaan.
- Oikeus saada apua kokemustensa käsittelyyn.

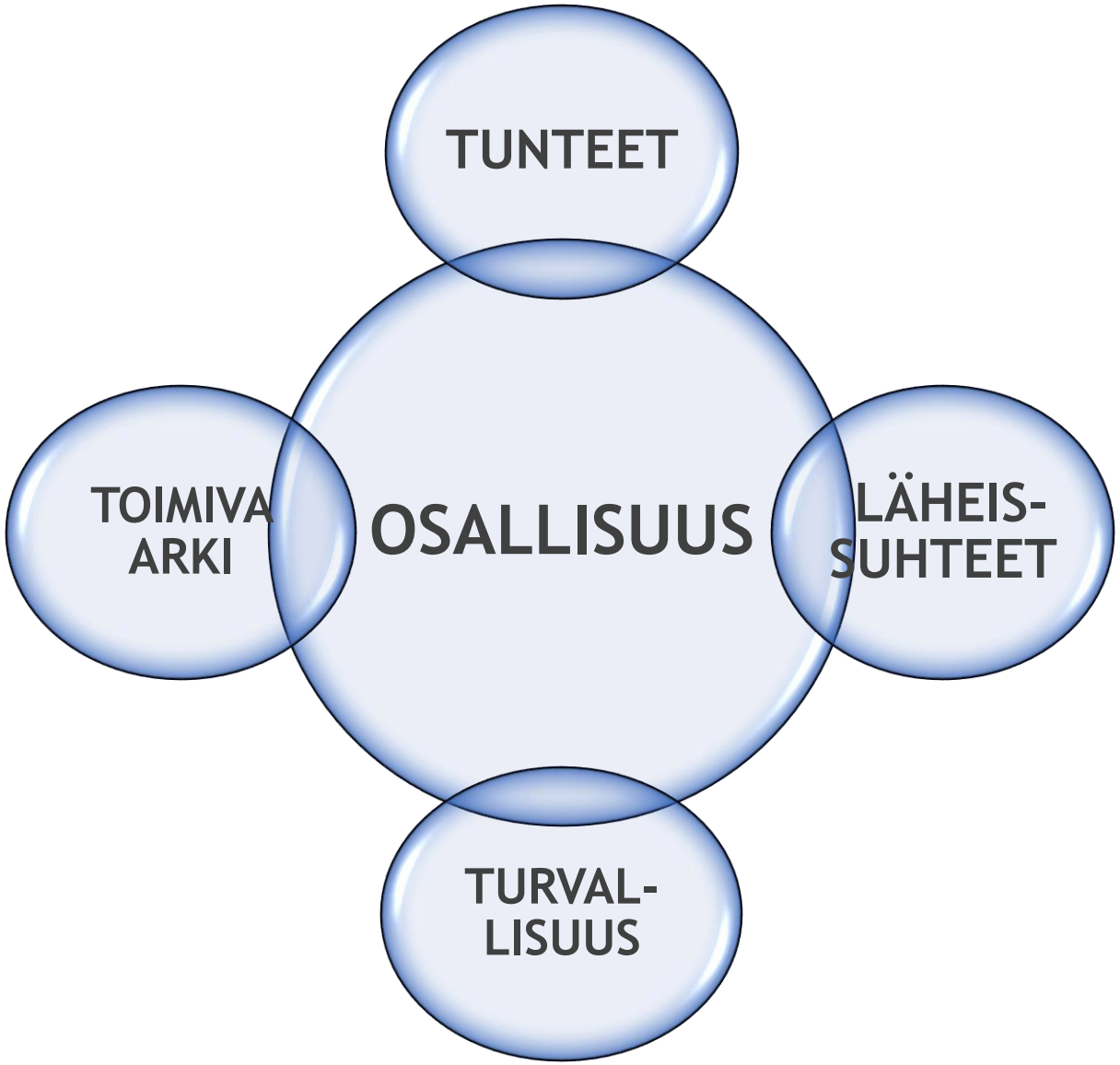

Väkivaltakokemusten ylisukupolvisuus

-riskin tunnistaminen ensiaskel kierteen katkaisemisessa

- Lapset jotka ovat nähneet lähisuhdeväkivaltaa kotona tulevat itse myöhemmin elämässään olemaan muita lapsia todennäköisemmin lähisudeväkivallan uhreja
- Tai väkivallan tekijöitä!

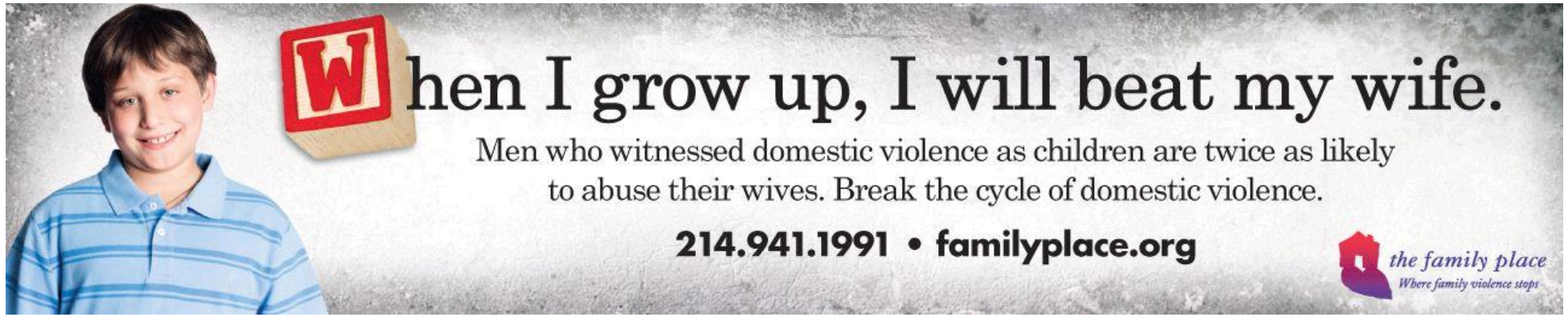

Hollanti: Omgangshuis -järjestö (Turvassa-hankkeen koulutus 26.9.2019)

Suojassa-menetelmä (THL)

- Lapsen väkivaltakokemusten arviointiin
- Malli Ruotsista (iRiSk),tutkittua tietoa
- Pilotoitu Suomessa 9:ssä turvakodissa, levitetään kaikkiin turvakoteihin 2021 alkaen

Suojassa -menetelmää käyttävä työntekijä muodostaa kokonaisanalyysin ja -arvioinnin lapsen tilanteeseen vaikuttavista riski- ja turvatekijöistä. Suojassa –menetelmän avulla saatua tietoa käytetään perustana ja sitä täydennetään muilla tiedoilla.

Arvioinnin viisi osa-aluetta:

Kukaan ei ole niin hiljainen kuin lapsi. Maailma on lapselle monimutkainen paikka, eikä hän voi koskaan tietää, kuinka aikuiset hänen sanomisiinsa suhtautuvat. On suuri haaste luoda kulttuuri, jossa lapsen on turvallista sanoa ja tuoda esiin asiansa, joita hän ei ole vielä ilmaissut.

(Risto Karttunen 2010: Isän ja äidin välissä)

Tapaamispaikka lapsen oikeuksia turvaamassa

- *Jos tapaajavanhemmalla lähestymiskielto lapseen, tulee selvittää miten tapaamiset on määrätty järjestettäväksi, esim. valvotut tapaamiset*

LHL 2 § Tapaamisoikeus

- Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu.
- (+ Oikeus suojeluun väkivallalta)

LHL 9 b § Tuetut ja valvotut tapaamiset sekä valvotut vaihdot

- Vanhemmat voivat sopia, että lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset toteutetaan tuettuina tai valvottuina taikka että tapaamiset aloitetaan ja lopetetaan valvotusti (*valvotut vaihdot*).

Sosiaalihuoltolaki 27 §:

- Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonnalla huolehditaan siitä, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain **2 §:**ssä tarkoitettu tapaamisoikeus toteutuu lapsen edun mukaisesti.

Tapaamispaikassa luodaan lapselle turvaa

- Tapaamispaikkatoiminnan tarkoituksena on mahdollistaa lapsen ja tapaajavanhemman yhteydenpito silloin, kun se ei turvallisuussyistä muuten ole mahdollista
- Huoli lapsen turvallisuudesta voi nousta erilaisista syistä
  - tapaajavanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat tai väkivaltainen käytös
  - uhka siitä, että lapsi viedään luvatta pois maasta
  - lapseen kohdistunut kaltoinkohtelu
  - lapsen ja vanhemman tapaamissa on ollut taukoa, tai lapsi ei ole tavannut vanhempaansa lainkaan
  - vanhempien välisiä ristiriitoja tai lähivanhemman kielteistä myötävaikuttamista lapseen
- Tapaamispaikan asiakkaana olevan lapsen turvallisuuden tunne voi olla järkkynyt perheen tilanteen ja aikaisempien kokemusten vuoksi

Riskisignaalit tapaamispaikkojen näkökulmasta:

- Lapsi kieltäytyy tapaamisesta.
- Lapsi välttelee tiettyjä asioita.
- Lapsi vetäytyy, vaikuttaa turvattomalta, on alakuloinen.
- Lapsen käytös muuttuu tapaamisen aikana äärilaidasta toiseen.
- Lapsi ”hyppii seinille”, ei pysty säätelemään omaa käytöstään.
- Lapsi pyrkii miellyttämään tai kannattelee vanhempaansa.
- Lapsi kertoo ”mieluummin kuolevansa” ennen kuin tapaavansa vanhemman.
- Lapsen pelokkuus, lapsen valikoiva mutismi, lapsella ei omaa halua.
- Lapsen levottomuus, lapsi ei pysty säätelemään omaa käytöstään.
- Lapsi aristelee mennä vanhemman lähelle, kysyy "miksi halasit niin kovasti".
- Tieto esimerkiksi Nepsy-haasteista puuttuu: riski virheellisille tulkinnoille.
- Perheväkivalta (lapsi todistanut tai ollut kohteena)

Riskisignaaleja voivat olla

- **Lapsen psykosomaattinen oireilu**, esim. vatsakivut, päänsäryt ja muut kivut, ahdistus, univaikeudet, käytösongelmat jne. (tulevat esiin koulupoissaoloina jne.)

Kuva:Power Pointin kuvapankki

TOIMINTATAPOJA TAPAAMISTEN TURVALLISUUDEN VARMISTAMISEKSI (tapaamispaikat):

1) Ennakollinen riskiarvio, kun tapaamispaikkaan tulee uusi asiakas

- Keskustelu palvelun tilaajan kanssa: tapaamisten status, tarvitaanko: 2 ohjaajaa,tulkki tai vartija, onko väkivallan tai kaappauksen uhkaa jne.
- Alkutapaaminen vanhempien kanssa: haastattelurunko, lomakkeet, joilla saadaan tietoa vanhemmilta erikseen.
- Alkutapaaminen lapsen kanssa
- Ennakkotyöskentely ja riskien minimointi ennakkoon korostuu.

TOIMINTATAPOJA TAPAAMISTEN TURVALLISUUDEN VARMISTAMISEKSI (tapaamispaikat):

2) Tapaamisten ollessa käynnissä

- Arvioidaan tapaajavanhemman kunto ennen tapaamista, esim. puhallutukset.
- Vanhempien porrastetut saapumiset, poistumisreitit.
- Lapsen kanssa sovitut ”turvamerkit”
- Vartija tai poliisipartio turvaamassa tapaamisia
- Työntekijän hälytysnappi, työpari
- Oikeus keskeyttää tapaaminen, jos lapsen etu ei toteudu (SHL 27 §).
- Tarvittaessa yhteys sosiaalityöntekijään.
- Tiivis yhteistyö tilaajatahon ja sijaisperheiden kanssa.

(PPT kuvapankki)

Lapsen, nuoren tai vanhemman kanssa otetaan puheeksi

- **Turvallisuus**
  - Puhutaan hyvistä ja turvaa tuovista asioista
- **Turvattomuus**
  - Kysytään turvattomuutta aiheuttavista asioista ja annetaan mahdollisuus kertoa kokemuksista
- Mahdollinen **väkivalta ja kaltoinkohtelu** (henkinen ja fyysinen)
  - Jos lapsi tai nuori kertoo väkivaltakokemuksistaan, keskustellaan niistä hänen kanssaan.

Turva10:
+ tukee lapsen toimijuutta
+ vahvistaa lapsen minäkuvaa
+ varmistaa turvallisuutta
– ei ole arviointiväline
– ei edellytä huolta lapsesta.

TURVA 10

5. Mikä sinua auttaa, kun pelottaa? Valitse kuva(t).

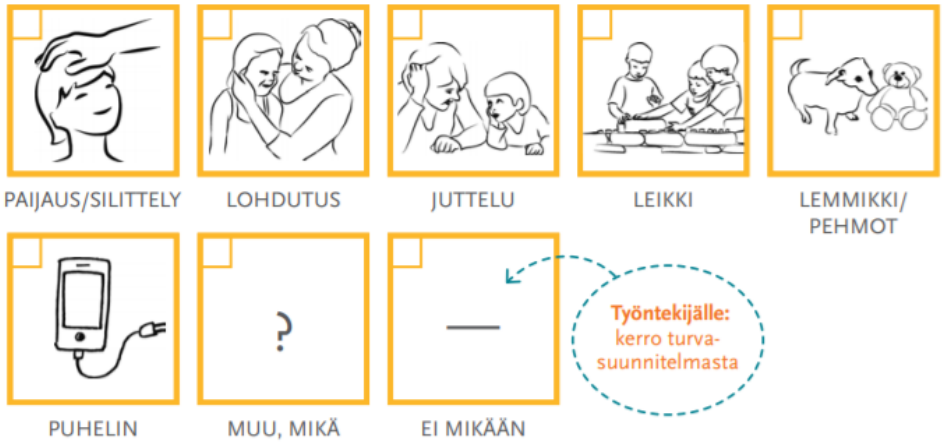

6. Perheessä voi joskus olla riitoja. Miten teillä riidellään? Valitse kuva(t).

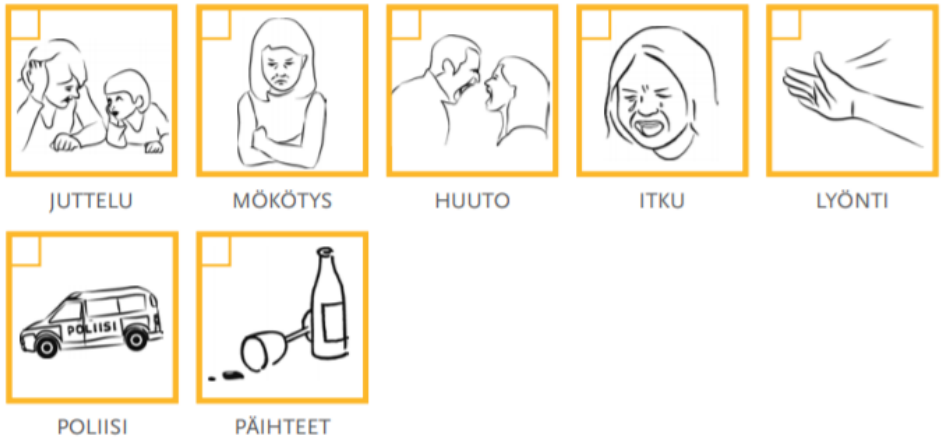

8. Missä asioissa olet hyvä? Valitse kuva(t).

9. Mitä silloin tapahtuu, kun teet jotain, mistä vanhemmat eivät pidä? Valitse kuva(t).

10. Mitä teet silloin, kun olet iloinen ja voit hyvin? Valitse kuva(t).

Miten voit nyt?

Kuvat: Epi

Turva10 pähkinänkuoressa

+ On turvallisuuden puheeksioton väline, auttaa keskustelun aloittamisessa
+ Tukee lapsen toimijuutta
+ Vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa
+ Varmistaa turvallisuutta

- Ei ole väkivallan arviointiväline
- Ei ole työntekijän huolen arviointiväline
- Ei ole suorite
- Kaikkea ei tarvitse käydä läpi, yksikin kysymys voi herättää keskustelun

Photo by Papunet.net

Turva10 välineet, kenelle?

Lapset

- Vauva- ja taaperoikäisten vanhemmat
- Leikki- ja kouluikäiset lapset
- Nuoret (13-17v)

Ammattilaiset

Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan ammattilaisille sekä julkisella puolella (mm. neuvolan, päivähoidon, nuoriso- ja perhetyön, lastensuojelun sekä koulun työntekijät) että kolmannella sektorilla.

Kaikille avoin Turva10-verkkoperehdys

Perehdytys on auki 24/7 ja Turva10-välineet saat käyttöösi perehdytyksen jälkeen.

Yli 700 sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan ammattilaista on osallistunut Turva10-perehdytykseen:

”Konkreettisia neuvoja ja vinkkejä, miten kannattaa ottaa puheeksi ja yllä pitää puhetta.”

”Itselleni näistä on hyvin paljon hyötyä erilaisissa tilanteissa, joissa kohtaan perheitä, lapsia ja nuoria.”

ensijaturvakotienliitto.fi/turva10-verkkoperehdytys-on-avoin-kaikille/

Turva10-välineet
suomeksi
ruotsiksi
englanniksi
arabiaksi
venäjäksi

Oletko jo kuullut Turvakamu - sovelluksesta?

- Turvakamu lisää lapsen tai nuoren turvallisuutta silloin, kun perheessä on ollut turvattomuutta, pelkoa tai väkivaltaa.

- Sovellus tarjoaa tietoa, läsnäoloa ja turvaa omassa kännykässä. Ammattilainen saa Turvakamusta välineen auttaa, kun perheessä on turvattomuutta, pelkoa tai väkivaltaa.

- **Sovelluksesta löytyy:**
  - **Päiväkirja** lapsen tapaamisten, tehtävien ja tunnelmien tallentamiseen
  - **Chat**, missä voi jutella Turvakamun tai chatin työntekijän kanssa sen aukioloaikoina
  - **Tietoa ja tekemistä** omien kokemusten pohtimiseen

Lapsella on oikeus kokea olonsa turvalliseksi

- Lapsen ei tarvitse pelätä kotona/ kummassakaan kodissa tai tapaamisissa.
- Lapsen ei tarvitse kuunnella vanhempien välisiä riitoja tai altistua konflikteille ja väkivallalle.
- Lapsen ei tarvitse valita puolia vanhempiensa välillä.
- Lapsi saa puhua erosta ja lapsella on mahdollisuus puhua eroon liittyvistä asioista myös ammattilaisen kanssa.
- Vanhemmat pitävät huolta omasta jaksamisesta ja hakevat tarvittaessa apua. Lapsen tehtävä ei ole toimia kummankaan vanhemman tukihenkilönä.

➢ *Toteutuuko tämä vaikeassa erotilanteessa?*
➢ *Mistä huomaan, että lapsella on turvallinen olo?*
➢ *Mitä voisin tehdä, että turvallisuus lisääntyisi?*

Kuva: Power point kuvapankki

Onko lapsella turvallinen olo molempien vanhempiensa kanssa?

- Kuinka paljon lapsi joutuu salaamaan asioita?
- Saako lapsi ilmaista vapaasti kiintymyksensä molempiin vanhempiin, sukulaisiin, läheisiin?
- Pyrkiikö lapsi miellyttämään molempia vanhempia/toista vanhempaa?

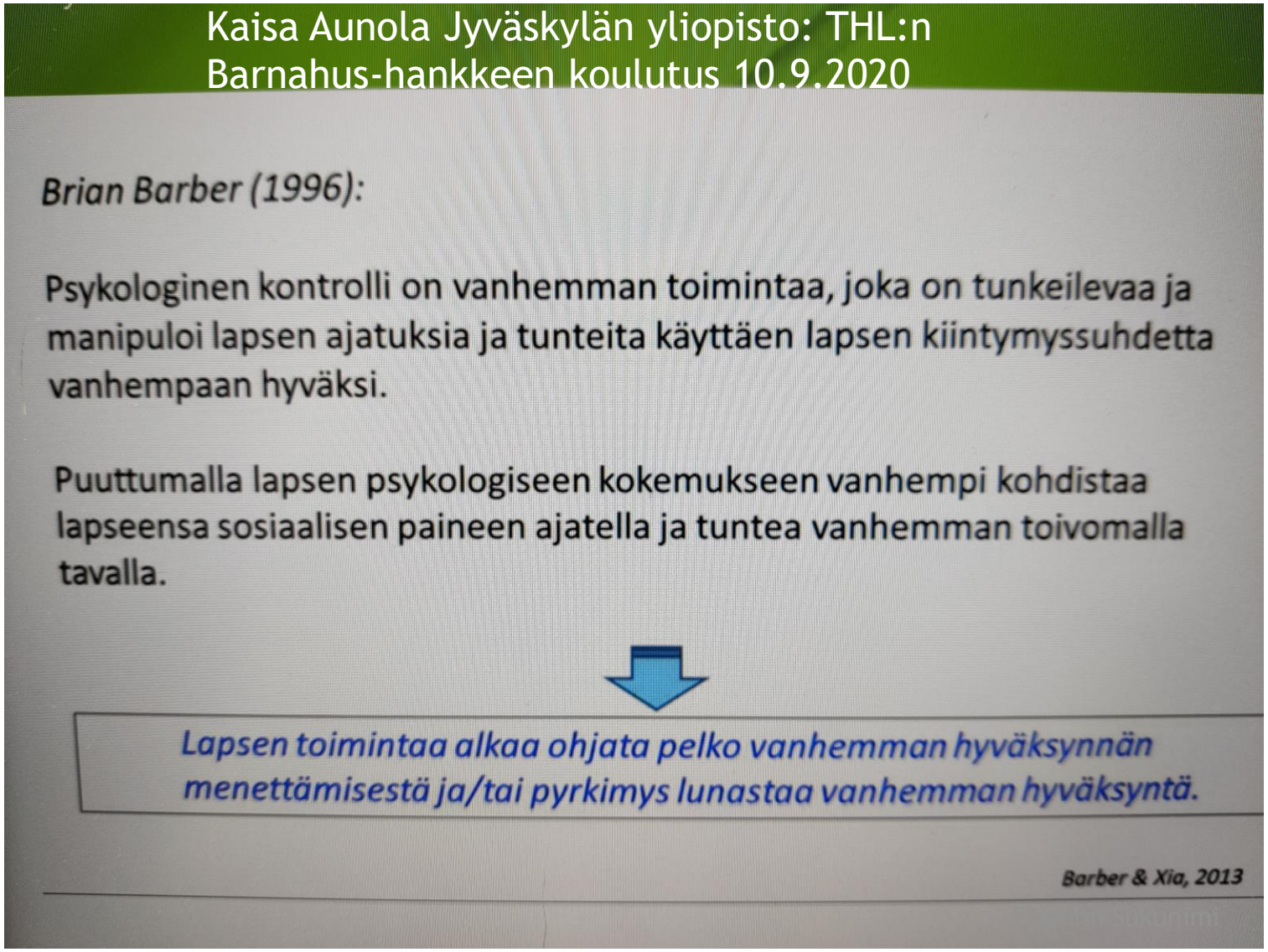

Lapsella on lupa työskentelylle

- Lapsen kuullen vanhemmalta lupa työskentelylle
- Vanhempi antaa lapselle "työrauhan", ei uteluja
- Estääkö lasta lojaliteettiristiriita?
- Estääkö lasta pelko?

Kuva: Power Point kuvapankkki

Miten lapsen kanssa keskustellaan turvallisuudesta?

Lapsilähtöisyys

Leikkimällä

Piirtämällä

Tekemällä videoita

Valokuvaamalla

Pelaamalla

Näyttelemällä

Rakentamalla legoista jne.

Yleensä lapsilta tulee paremmat ideat

Työntekijän virittyminen

- Turvallinen työskentelyilmapiiri, ei saa pakottaa
- Aiheessa pysyminen
- Sopivasti houkutteleminen, mutta tilan antaminen
- Lapsen kokemuksen kuuleminen, uskallus kuulla lapsen koko tarina
- Resilienssin lisääminen
- Toivon luominen

"minä olen tässä ja me tavataan vielä jatkossakin, jos et nyt halua puhua, ei sinun ole pakko"

"voit kertoa sitten, kun haluat, minä kuuntelen"

Lapsella on oikeus olla puhumatta

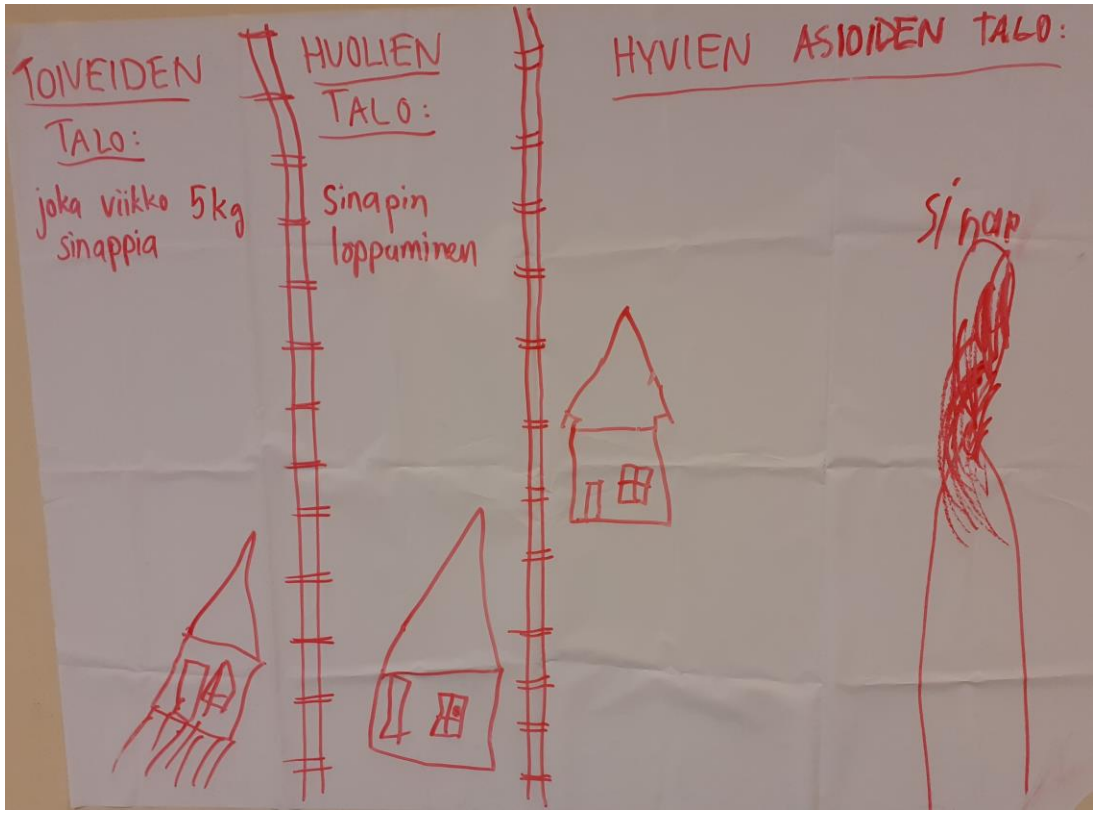

Etunimi Sukunimi

Lasten työskentelyn nostot vanhemmille

MENTALISAATION LISÄÄMINEN

- Halu lisätä vanhemman ymmärrystä lapsen ajatuksista
- Usein vanhemmilta kuultu ajatus, että lapsi tahallaan toimii niin kuin toimii
- Lapsi ei usein itse ole aktiivinen toimija, edellyttää ”lupaa” aikuiselta
- Lapsen omat ajatukset tilanteesta, toiveet, pelot
- Lapsen reagointi epänormaaliin tai stressaavaan tilanteeseen on normaalia, lapsi ei ole tahallaan hankala

Käytännön vinkkejä 1/2

- Kolmen talon menetelmä https://padlet.com/heliisotalus/4rdoqrbl0aba8kog
- Turvamajat, turvapesät
- Käärmeet (Kasper ry:n materiaalit), mitä käärme on syönyt, mitä käärmeen sisältä löytyy
- Huolisyöppö tai sen rakentaminen
- Kortit
- Lämpömittari, kuinka vaikealta tuntuu puhua asiasta

Kuva: leikisti.fi

Käytännön vinkkejä 2/2

- Kuka huomaa mut –hankkeen materiaalit

https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/kehittamistyo/kuka-huomaa-mut/

- Animaatiot
- KLIK-teatteri
- Draaman keinot
- Mindfulness-harjoitukset esim. mieli.fi-> Taran tarina -animaatio

Lasten murheista voisi kutoa
suuren maton.
Levittää sen kunnantalon eteen
Tai peitoksi palatsin katon.

Että kaikki muistaisivat millaista on,
kun on liian pieni
olemaan onneton.

Eppu Nuotio

ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO

KIITOS!
Palaute päivästä – mitä vien mukaan omaan työhöni?

-> Keskustelualueella palautelinkki